

varit en välregisserad och sammanhållen berättelse. En historieskrivning där man lagt stor vikt vid lokal förankring och utveckling, handlingsförmåga, framgång och nationellt erkännande i utvecklandet av ett lokalt musikliv, byggandet av en festival och ett nationellt centrum för musik- och upplevelseindustrin. Denna historia vill jag granska och analysera.” Det kan då vara på sin plats att reflektera kring i vad mån Bjälesjö själv prövar eller bekräftar bilden eller berättelsen om Hultfredsfestivalen. Jag skulle säga både och. Det är utan tvekan så att avhandlingen redogör för viktiga brott i festivalens biografi. Det är också så att vi får en god insikt i de myter som finns inbakade i festivalens självpresentation. Här blir jag undrande inför vad det innebär att Bjälesjös avhandling tar utgångspunkt i de diskussioner som följde på den inställda festivalen. Det finns en tydlig början, mitt och slut – likt den klassiska definitionen av en berättelse – som han förhåller sig till och återberättar. Framställningen följer och återger de faser av pionjäranda, upphöjdhed och fall som återfinns i andra framställningar. Sådillvida reproducerar han en befintlig historieskrivning. Vilket i sig inte behöver vara fel. Han återger ett händelseförlopp och är empiriskt väl insatt i fenomenet. Samtidigt blir själva presentationen väl sammanhållen och den ger inte utrymme för mer alternativa tolkningar eller lösa trådar. Bjälesjö skriver i inledningen att han fått förfrågan från festivalen om att skriva deras historia, men att han avböjt då just historieskrivningen är det som han önskar att studera. Gott så. Men jag blir nyfiken på vad som hade sett annorlunda ut. Säkert hade Bjälesjö fått ge mer utrymme för de mytologiserade berättelser som bidragit till förståelsen av festivalen, men hade det funnits andra skillnader? Det är exempelvis – vilket diskuterades i föregående stycke – här som mer etnografiska inslag och redogörelser för möten och samtal inom Rockparty kunnat hjälpa till att pröva den till synes sammanhållna framställningen av festivalens historia. Jag blir nyfiken på hur empirin hanterats för att göra framställningen möjlig. Vad har uppfattats ligga vid sidan om och vad har uppfattats som viktigt att inkludera? Framställningen blir lätt formbunden och urval av empiriska exempel är tätt knutna till den uppgång och fallberättelse som ramar in Bjälesjös historieskrivning. Bjälesjö har arbetat med ett stort och omfattande material och stegen från arkiv och minnen till den färdiga framställningen har säkert pockat på återkommande avgränsningar. Det hade varit intressant att ta del av hans tankar kring detta. Det är här också möjligt att fråga sig vems historia som han skriver. Vad skapar kontinuitet i berättelsen? Föreningen Rockparty

och platsen Hultfred är här viktiga, men viktig är också Bjälesjö själv som på olika sätt deltagit i alla festivaler från det att den startade tills den fick läggas ner. Det väcker också frågor om vem det är som sörjer festivalen. Är det Hultfredsborna eller besökarna? Media eller musiker? Finns här några uttryckliga alternativa sätt att betrakta de faser som Hultfredsfestivalen genomgått? Detta kan länkas till frågan om vems festival Bjälesjö beskriver. Det finns säkert många som känner igen sig i hur man reser till festivalen, slår upp sitt tält där man brukar bo och sedan ger sig ut på festivalområdet. Men gäller den alla besökare? Hur pass nära ligger festivalupplevelsen som beskrivs i avhandlingen Bjälesjös egna erfarenheter? Finns det andra erfarenheter som gett en annan förståelse för vad det innebär att återkommande besöka en musikfestival? Hur hade detta i så fall påverkat historieskrivningen?

Kanske kan Jonas Bjälesjös avhandling med sina många bilder och 200 sidor ge ett nätt intryck, men det är en mycket tät bok. Det är en bra avhandling som ger insikter i såväl föreningsliv och musikliv som arrangörskap. Han beskriver nyanserat Rockpartys omvandlingar från tidigt 80-tal fram till dess att festivalen fick läggas ned. Förändringarna speglar på många sätt villkoren för den svenska livescenen för rock- och popband mer generellt. Den ger utifrån sitt lokala perspektiv en god inblick i hur Musiksverige ändrats från tidigt 80-tal fram till idag. Den visar hur musikfestivalen gått från att ha varit en mer subkulturell företeelse till att få en allt bredare social förankring. Den visar hur arrangörsverksamheten professionaliserats och samtidigt blivit mer internationellt förankrad. I framställningen påvisas hur populärmusikens myter och berättelser integreras i både självförståelser och historiseringar av festivalen. Den är ett bidrag till förståelsen av lokalsamhällen och lokala sammanhang, samtidigt som den påvisar hur dessa kan relateras till mer internationella och nationella nätverk.

Lars Kaijser, Stockholm

Carl-Johan Svensson: *Festligt, folkligt, fullsatt? Offentlig debatt om Historiska museets publika verksamhet från Den Svenska Historien till Sveriges Historia*. Högskolan i Jönköping 2014. 332 s. English summary. ISBN 978-91-628-9007-0.

En och annan minns nog Kristian Berg, Historiska museets omstridde chef under några turbulenta år kring

millennieskiftet. Under den korta tid, 1999–2005, då han befann sig på den mediala scenen, utspann sig en häftig historiedebatt. Av sina vedersakare blev Berg, utan arkeologisk utbildning, odisputerad och rekryterad från Marita Ulvskogs kulturdepartement, rejält hudflängd. Onyanserat, kanske orättvist, utmålades han som en politiserande charlatan. Mest bekant blev han genom installationen *Snöfrid och sanningens vansinne*, som ingick i utställningen *Making Differences*. Den sågs som ett öppet partitagande i Palestinafrågan, vilket föranledde en uppretad israelisk ambassadör att dra ur sladden till installationens belysning. Generellt anklagades Berg för att gå utanför sitt uppdrag, att ansvara för ett museum ägnat forn- och medeltiden.

Två styrelseledamöter, agrarhistorikern Janken Myrdal, och vetenskapsjournalisten Maja Hagerman lämnade i protest sina poster. Berg försvarade sig med att han ville stimulera till debatt, något som kunde legitimera provokativa grepp. Han såg en ära i att driva angelägna frågor kring historiesyn, tolkningar, kritiska analyser och kopplingar mellan då, nu och framtid. Det fanns skäl att uppmuntra en större historiemedvetenhet, enligt honom en bristvara i samhällsdebatten. Därför menade han, att en institution som Historiska museet inte borde vara så snävt ämnesinriktad i sina utställningar och sin forskning. I stället borde fokus flyttas till frågor av historiedidaktisk karaktär. Särskilt angeläget var att belysa makt- och identitetsproblematik, i dialog med publik och samtid.

Nu har denne Berg gjorts till föremål för ett centralt kapitel i en avhandling från Högskolan i Jönköping, skriven av Carl-Johan Svensson. Den bär den underfundiga titeln *Festligt, folkligt, fullsatt?*. Mer upplysande är undertiteln *Offentlig debatt om Historiska museets publika verksamhet från Den Svenska historien till Sveriges Historia*. Övriga kapitel berör historieutställningsåret 1993, gratisentrén till vissa statliga museer, som bekant åter aktualiserat genom regeringsskiftet, samt den nyligen tillkomna kompletterande utställningen *Sveriges historia*, som infogats i Historiska museet, vars ansvarsområde traditionellt inte sträckt sig längre än till medeltidens slut. För läsaren är det en aning irriterande att hela tiden skilja *Den svenska historien*, 1990-talets tillfälliga satsning, från den nya och mer permanenta *Sveriges historia*. På ett generellt plan kan man också tycka att dessa fyra teman, vilka bundits samman utan att egentligen höra ihop, utgör en väl smal bas för en gedigen avhandling. Kapitlen tenderar att spreta i olika riktningar. Ändå kan det fungera, om stoffet får rätt

paketering och, som skett här, fogas in i historiedidaktikens vida famn.

Den debatt, som den numera väl bortglömde Kristian Berg generade hade onekligen en principiell bäring. På ena sidan återfanns museimannen och konstvetaren Sten Rentzhog, som framhöll att det var olyckligt att man till chef för Historiska museet, ägnad äldre tider, utsett en person utan arkeologisk skolning och som förvandlat sin institution till ett forum för samtidsdebatt. Från kritik riktade även litteraturprofessorn Lars Lönnroth, som likaså argumenterade för en snävare tolkning av museets uppdrag. Längst i aversion gick den unge arkeologen Martin Rundkvist, som talade om en intellektuell härdsmalta. Mer förstående och mindre traditionalistisk var etnologen Lars-Eric Jönsson, som inte ville se ett fast kanoniserat kulturarv. Detta kunde må väl av att problematiseras och kopplas till våra egna fria val. Den som klarast analyserade konflikten var nog Kerstin Smeds, vid denna tid knuten till museet och längre fram vårt lands första professor i den nya disciplinen museologi, inrättad vid Umeå universitet. Att det skedde just där var ingen tillfällighet, då Västerbottens museum med Per-Uno Ågren som ”chefsideoog” gjort en pionjärsats med sin innovativa utställningsteknik. Även Bengt Lundberg, som konkurrerade med Smeds om professuren, hade i hög grad bidragit till nytänkandet. För Smeds stod det klart att ett museums verksamhet varken kan baseras på historikerns besatthet vid text och källkritik eller arkeologens beroende av framgrävda ting, artefakter. De som arbetade på museifältet hade rätt att utveckla en egen profession och autonom arena, om än med assistens från de akademiska disciplinerna.

Den avhandling Svensson skrivit är alltså historiedidaktisk. Det är ett fält som upparbetats i den sydliga ändan av vårt land, i symbios mellan universitetet i Lund och lärarutbildningen i Malmö. Till pionjäreerna kan lärarutbildaren Christer Karlegård och historieprofessorn Birgitta Odén räknas. Det var en rörelse som fick nationell spridning, med en viktig startpunkt i den historiedidaktiska konferens, förlagd till Voksenåsen 1982, som Birgitta Odén tog initiativet till. Även därefter har mycket kretsat kring Lund och Malmö, där Klas Göran Karlsson, Hans Albin Larsson och Ulf Zander varit förgrundsgestalter. Tidigt upprättades även ett brohuvud i Jönköping, varom Svenssons avhandling vittnar. I någon mån kan den ses som en fortsättning på Zanders monumentala närmast heltäckande avhandling om svensk historiedebatt, *Fornstora dagar; moderna tider*, publicerad 2001. En utlöpare av historiedidaktiken

frodas även i Karlstad, liksom det vid andra lärosäten finns enskilda företrädare. Det är i denna livsluft Svenssons studie vuxit fram. Därigenom har det inte kunnat undvikas, att den fått en viss slagsida. Möjligen hade denna kunnat hävas, om Svensson också sökt relatera sig till den diskussion om museologi, som pågick i landets norra del, varifrån ljuset ibland kan emanera. Genom att det perspektivet saknas har han inte tillgång till den kompass som han skulle behöva för att manövrera rätt i den ymniga flod av debattinlägg som avhandlingen rymmer. Genom otillräcklig kontextualisering blir tidsklimatet inte riktigt belyst. Svensson har haft svårt att strukturera materialet, en brist som de ansatser till djupare analys, som hänskjutits till sammanfattningarna, inte förmått reparera.

Den stora satsningen på ett utställningsår, ägnat *Den Svenska Historien* som ägde rum 1993, hade delvis sin grund i den omställning som kommunismens och murens fall innebar. Peter Englund's bok om *Poltava* och Yvonne Hirdmans studie *Att lägga livet till rätta* lyfte åter fram vår stormaktstid på samma gång som folkhemseran problematiserades. Sverige stod inför sitt EU-inträde och debatten om såväl svensk som europeisk identitet var livlig. En ledande roll för satsningen på ett omfattande museiprogram kring Sveriges historia spelade nämnde Sten Rentzhog. Den svenska linjära historien från Birger Jarls tid fram till folkhemsbygge och efterföljande nyliberal väg höll på att glömmas bort, delvis genom obefintlig eller bristfällig historieundervisning. Från Rentzhogs sida rörde det sig om ett närmast desperat försök att råda bot på detta. Drömmen var att svenska folket skulle erbjudas en moderniserad kanon. I det post-modernistiskt färgade tidsklimat som rådde, då utrymme kunde ges för allsköns mer eller mindre välunderbyggda tolkningar, räknade han inte med något stöd från dem som företrädde de historiska ämnena vid universiteten.

Då akademin svikit sitt uppdrag och inte förmådde presentera någon sammanhängande berättelse och skydde varje form av syntes ville Rentzhog hålla dess företrädare på armlängds avstånd. Bundsförvanter fick han söka på annat håll. Naturligtvis rönste Rentzhog mothugg och polemiken historikerna emellan blev livaktigare än på länge. Lite märkligt var att Anders Björnsson, vetenskapsjournalist samt flitig och initierad producent av historiska texter men utan egentlig förankring i universitetsvärlden – senare har han utsetts till hedersdoktor – kom att framstå som Rentzhogs huvudkombattant. Björnsson höll akademiens fana högt,

pläderade för den strikta vetenskapen i weibullsk anda, men även han beklagade avsaknaden av synteser. Här gick det tydligt i dagen att historievetenskap inte var detsamma som historiedidaktik, liksom att historieförmedling utgjorde ett eget fält. I förhållandet till dessa poler visade museifolket en uppenbar ambivalens. Mot-sättningen kunde också ses i form av ett hierarkiskt, mer elitistiskt synsätt å ena sidan och å den andra ett egalitärt, mer demokratiskt. Den problematiken belyser Svensson särskilt i kapitlet om den debatt som fördes hösten 2006 kring entréavgifterna till våra statliga museer.

På Nordiska museet, som skall spegla det halva årtusendet från 1520-talet till vår egen tid möter oss portalgestalten Gustav Vasa i Carl Milles utformning redan i entréhallen. Utställningen där har ju kulturhistorisk prägel i Artur Hazelius anda och kan inte sägas vara en naturlig fortsättning på vad Historiska museet presenterar. Därför ansågs en fortsättning, ett längdsnitt fram till nuet, nödvändig för Historiska museet. En inspirationskälla utgjorde den magnifika utställning av Tysklands historia, som byggts upp i Berlin efter nationens återförening. För att få en rimlig könsbalans tillfogades ett genusperspektiv. För varje period presenteras därför några centrala svenska kvinnor. Svensson frågar sig varför aldrig någon hetta uppstod i diskussionen kring den kompletterande utställningen *Sveriges historia*. Utan att kunna ge något bestämt svar kretsar hans resonemang kring att tiden, till följd av ökad globalisering och regionalisering, runnit förbi möjligheten att urskilja en distinkt nationell historia. Att bara följa kungalängden, som onekligen ger viss stomme och kronologisk stadga, ses som nattståndet och knappast längre gångbart. I det multikulturella samhälle som Sverige utgör blir den gemensamma identiteten allt svårare att upprätthålla. Istället för en överskådlig pedagogiskt tillrättalagd helhet får vi hålla till godo med delberättelser, exkurser åt skiftande håll. För museer, som ser som sin uppgift att komplettera skolans historieundervisning och universitetens kurser, behöver det knappast vara en nackdel.

I Carl-Johans Svenssons avhandling på drygt 300 sidor speglas åtskilligt av de senaste decenniernas historiedebatt. Likväl kan studien liknas vid en torso, mer refererande än analyserande. Debatterna infogas inte i någon systematisk ram. Måhända hade en hopkoppling av och möte mellan de tankelinjer, som genererades inom historiedidaktiken respektive museologin, berikat framställningen.

Bert Mårald, Umeå